

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΕΙΣ ΧΩΡΙΟΝ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Ἡ παραφροσύνη (μανία), ὑπὸ ὀρισμέναις προϋποθέσει, ἀπετέλει λόγον διαζυγίου κατὰ τὸν Πανδέκτην τοῦ Ἰουστινιανοῦ¹, ὅστις ὁμως μεταγενεστέρως, εἰς τὰς Νεαράς 22 καὶ 117, παρέλειψε τὸν λόγον τοῦτον διαζυγίου ἐπίσης ἢ Ἐκλογὴ τῶν Ἰσαύρων ρητῶς ἀπέκλεισε² τὴν παραφροσύνην, ἐν ᾧ ὁ Πρόχειρος Νόμος (XI) καὶ ἡ Ἐπαναγωγὴ (XXI) ἀπλῶς παρέλειψαν τὸν λόγον τοῦτον λύσεως τοῦ γάμου. Ὁ Λέων ὁ Σοφός, διὰ τῶν Νεαρῶν 111 καὶ 112, ἐπανεφέρει τὸν λόγον τοῦτον διαζυγίου, φαίνεται δὲ ὅτι σχετικὴ ἦτο καὶ Νεαρά τις τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου (1078-1081)³, ἀπολεσθεῖσα. Ἴνα ὁμως θεωρηθῇ ἡ παραφροσύνη ὡς λόγος διαζυγίου, κατὰ τὴν Πανδέκτην καὶ τὰς Νεαράς τοῦ Λέοντος, ἔπρεπε κυρίως νὰ εἶναι αὕτη ἀφόρητος διὰ τὸν ἕτερον σύζυγον, διότι ἐὰν ἦτο «φορητὴ», ἀσχέτως τοῦ προσκαίρου ἢ τοῦ διηνεκοῦς αὐτῆς, δὲν ἀπετέλει λόγον διαζυγίου οὔσης ὁμως τῆς μανίας ἀφορητοῦ, τότε μόνον ἦτο ἕξεταστέον, ἐὰν αὕτη ἦτο πρόσκαιρος ἢ διηνεκῆς, διότι μόνον ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, μετὰ τριετῆ ἢ πενταετῆ ἀναμονήν, ἐχορηγεῖτο τὸ διαζύγιον.

Τὰ Βασιλικά, εἰς μὲν 28. 5. 16. 2 ὀρίζουν, ὅτι ἡ μανία δὲν διαλύει τὸν ὀρθῶς συστάνα γάμον, εἰς δὲ 28. 8. 22, θέματα 7 καὶ 8, ἀντιθέτως, θεωροῦν τὴν μανίαν, ὑπὸ ὀρισμέναις προϋποθέσει, ὡς ἐπιτρέπουσαν τὴν λύσιν τοῦ γάμου. Ἐν τῷ θέματι 7 ὀρίζεται: «...εἰ δὲ καὶ φορητὴ ἐστὶν ἡ μανία, εἴτε διηνεκῆς, εἴτε ἐκ διαλειμμάτων, οὐκ ὀφείλει ὁ νήφων στέλλειν τῷ μαινομένῳ διαζύγιον...». Κατόπιν αὐτοῦ, θ' ἀνεμένε τις ἐν τῷ ἐπομένῳ θέματι 8, ν' ἀναγράφεται, τί συμβαίνει, ἐὰν ἡ μανία δὲν εἶναι φορητὴ, δηλ. ἐὰν εἶναι ἀνυπόφορος εἰς τὸν νήφοντα τῶν συζύγων τὸ σχετικὸν ὁμως χωρίον ἔχει οὕτω: «εἰ δὲ ἀνέλπιστός ἐστιν ἡ μανία, καὶ οὐκ ἐστὶν ἐλπὶς ἀνανήψεως, ἕξεσι διὰ τὸν ἐντεῦθεν φόβον καὶ διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ παιδοποιήσαι στέλλειν ρεπούδιον καὶ λύεται ὁ γάμος...». Προφανῶς τὸ χωρίον τοῦτο νοσεῖ: α) διότι τό: «ἀνέλπιστος ἐστὶν ἡ μανία» οὐδὲν σημαίνει, ἄνευ τῆς παρενθέσεως τῆς λέξεως: «θεραπείας» ἢ «λύσεως» ἐν τοιαύτῃ ὁμως περιπτώσει:

¹ 24, 3, 22, 7.

² Β' γ'.

³ Μνεία ταύτης γίνεται ὑπὸ τοῦ Βαλασαμῶνος (ἐν Συντάγματι Κανόνων Α' 331), ὑπὸ τοῦ Ματθαίου τοῦ Βλαστάρη (αὐτόθι σ' 198) καὶ ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ τοῦ Ἀτταλειάτου, Ἱστορία (ἔκδ. Βόννης), σ. 312. Πρβλ. καὶ Φωτεινοπούλου, Νομικὸν Πρόχειρον Γ. 29. 8'.

β) ἡ ἐπομένη πρότασις: « καὶ οὐκ ἔστιν ἐλλείψ ἀνανήψεως » ἀποτελεῖ ἀπλήν ἐπανάληψιν τῆς προηγουμένης καὶ γ) διότι δὲν ἀρκεῖ τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀνιάτου τῆς νόσου, ὅπως θεμελιώσῃ λόγον διαζυγίου, ἀφ' οὗ καὶ ἐν τῷ θέματι 7 τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀνιάτου (« διηνεκῆς ») δὲν θεωρεῖται ἐπαρκὲς πρὸς δικαιολογίαν λύσεως τοῦ γάμου. Ἐφ' ὅσον ὁμως τὸ κριτήριον τῆς λύσεως τοῦ γάμου, ἐν θέματι 7, δὲν τίθεται εἰς τὸ ἰάσιμον ἢ ἀνιάτον τῆς νόσου, ἀλλ' εἰς τὸν βαθμὸν τῆς παραφροσύνης, εἰάν δηλ. αὕτη εἶναι διὰ τὸν ἕτερον σύζυγον ὑποφερτὴ ἢ οὐ, θ' ἀνεμένομεν, ἐν θέματι 8, κυρίως τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀφορήτου τῆς νόσου, δευτερευόντως δὲ τοῦ ἀνιάτου αὐτῆς. Συνεπῶς ἡ λέξις « ἀνέλπιστος » δέον ν' ἀντικατασταθῇ δι' ἄλλης, ἐχούσης τὴν ἔννοιαν: « ἀνυπόφορος », ὅποτε καὶ μόνον εὐδοῦται ἡ ἔννοια. Τὴν διόρθωσιν διευκολύνει τὰ μέγιστα ὁ λεγόμενος Νομοκάνων τοῦ Φωτίου, ἐν κεφ. Α' τοῦ ὁποῦ¹ παρατίθεται τὸ κείμενον τῶν Βασιλικῶν², ὅπου ὁμως ἡ λέξις: « ἀνέλπιστος » ἔχει ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς λέξεως: « ἀνύποιστος », σημαίνουσης ἀκριβῶς: ἀνυπόφορος³. Προφανῶς ὁ συντάκτης τοῦ Νομοκάνονος εἶχεν ὑπ' ὄψει ἀντίγραφον τῶν Βασιλικῶν⁴, ἔνθα δὲν εἶχε συμβῆ ἡ παρανάγνωσις τῆς λ. ἀνύποιστος εἰς ἀνέλπιστος, παρανάγνωσις δικαιολογουμένη ἐκ τῆς γραφικῆς συγγενείας τῶν δύο λέξεων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν σπανιότητα καὶ τὴν ἐκ τούτου ἄγνοιαν, ἴσως, τῆς λ. ἀνύποιστος.

Σημειωτέον, ὅτι τὴν λ. ἀνύποιστος χρησιμοποιοῦν καὶ ὁ Λέων ὁ Σοφὸς ἐν τῇ ρηθείσῃ νεαροῦ 111⁵, τὸ Νόμιμον κατὰ στοιχεῖον⁶ καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος⁷. Ἀντιθέτως ὁ Νομοκάνων τοῦ Μαλαξοῦ, ἐν τῇ ἀρχικῇ ἀνεκδότῳ μορφῇ του (1561) παραθέτει⁸ τὴν λ. ἀνέλπιστος.

Σημειωτέον, τέλος, ὅτι, ὁ C. G. E. Heimbach, ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Βασιλικῶν, ἐν ᾧ ἔχει γῶσιν τῆς γραφῆς τοῦ Φωτίου: « ἀνύποιστος », ἦν ὀρθῶς ἐρμηνεύει διὰ τοῦ: intolerabilis⁹, παραδόξως, δὲν δέχεται ταύτην ἐν τῷ κειμένῳ, εἰς θέσιν τῆς λ. ἀνέλπιστος.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΓΚΙΝΗΣ

¹ Ἐν Συντάγματι τῶν Κανόνων Α' 430.

² Ὡς ὁμολογεῖται ἐν τῷ ἐπομένῳ σχολίῳ τοῦ Βαλασαμῶνος (αὐτόθι, σ. 330-331): « τὸ κβ' διάτ. τοῦ γ' τίτ. τοῦ κδ' βιβλίου τῶν διατάξεων [= Πανδέκτου] ἔστι θέμα θ' τοῦ κβ' κεφ. τοῦ η' τίτ. τοῦ κη' βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν ».

³ Πρβλ. Ἰστ. Λεξικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς Ἐκ. Ἀθηνῶν, ἐν λ. ἀνυπόφορος.

⁴ Πρβλ. Δ. Γκίνη, ἐν π. ΕΕΒΣ 14 (1938), σ. 307.

⁵ JGR III, σ. 215: « τῆς ἀνυπόιστου συμφορᾶς ».

⁶ Γ σχόλ. θ'.

⁷ Ἐξάβιβλος 4, 1, 15.

⁸ Ἐν κεφ. ΤΝΑ' χφ. 287 Μονῆς Ἰβήρων, φ. 121α. Ὁμοίως τὸ Νομ. Πρὸχειρον τοῦ Φωτεινοπούλου (1765) ἀρθρ. Α. 23 ιδ'.

⁹ Ἐν τ. III, σ. 263, ὑπόσ. η.